

izmišljenoga "Brambia" može biti poticaj našim povjesničarima za dublje istraživanje i raščlambu uzroka koji su hrvatske gradove na jadranskoj obali doveli u situaciju u kakvoj se danas nalaze.

Mladen ANČIĆ

DE ADMINISTRANDO IMPERIO

Ove je godine (1994) u izdanju zagrebačkih izdavača "August Cesarec" i "AGM d.o.o." izišao pretisak Tomašićeva hrvatskog prijevoda spisa bizanetskog cara-pisca Konstantina VII. Porfirogeneta (905-959) poznatijeg pod latinskim naslovom *De administrando imperio*. Nikola pl. Tomašić (1864-1918) nije doživio tiskanje svoga prijevoda toga Porfirogenetova djela jer je umro prije nego je bilo završeno tiskanje broja *Vjesnika* u kojem je trebao izaći taj prijevod. To je bio *Vjesnik kr. Hrvatsko-Slavonsko-Dalmatinskog zemaljskog arkiva*, 20, 1918, str. 22-79, kojem prijevodu je sam autor dao radni naslov "Život i djela cara Konstantina VII. Porfirogeneta". Preostali rukopis Tomašićeva prijevoda istog djela priredio je i objelodanio Emilij Laszowski u *Vjesniku kr. državnog arkiva*, II serija, 8, 1928, str. 1-70, čime je to djelo bilo u cjelini prevedeno na hrvatski jezik. Pretisku, o kojem je riječ, pod naslovom Konstantin Porfirogenet, *O upravljanju carstvom*, dodan je iz Tomašićeve ostavštine, koja se čuva u Arhivu Hrvatske, njegov prijevod na hrvatski jezik također Porfirogenetova spisa *De thematibus*. Pretisak je praćen predgovorom Stjepana Antoljaka, te pogovorom i prilogom za životopis Nikole pl. Tomašića iz pera Mladena Švaba.

Porfirogenetovo djelo *De administrando imperio* temelji se na izvorima. Za hrvatsku su povijest najbitnije njegove glave 29-31, koje ujedno predstavljaju, doduše nepotpunu, prvu povijest Hrvata. To je djelo nezaobilazno za pojavu Hrvata na istočnoj obali Jadrana i njezinu zaleđu. Na početku 29. glave govori se o slavensko-avarskom osvajanju Salone i Dalmacije. Slično se ponavlja i na početku 30. glave, a zatim slijedi govor o dolasku Hrvata i njihovoj pobjedi nad Avarima. U istoj se glavi govori o odnosima Hrvata i Franaka. U 31. glavi ponovno se govori o dolasku Hrvata, ovog puta na poticaj cara Heraklija (610-641).

U historiografiji se o tim pitanjima nakon Tomašićeva prijevoda dosta pisalo. Parcijalno izdvajamo samo neka mišljenja.

Dvije verzije o padu Salone podijelile su mišljenja među istraživačima navedenog Porfirogenetovog djela. B. Grafenauer je dao prednost verziji iz 30. glave, opravdavajući to njezinom većom stilskom kvalitetom. Razlike o dolasku Hrvata sadržane u 30. i 31. glavi podvojile su i mišljenja među historičarima. Ipak je većina pristala uz 30. glavu. Najsporniji moment o tom pitanju, sadržan samo u 31. glavi, jest Heraklijeva uloga oko dolaska i pokrštenja Hrvata. Careva je zasluga odbačena iz razloga što je ta činjenica propaganda bizantskog dvora. Takvo je Hauptmannovo

mišljenje obnovio B. Grafenauer. Međutim, prihvati li se doslovno Porfirogenetovo pisanje onda treba priznati zaslugu bizantskom caru Herakliju da su Hrvati od početka bili podložni Bizantu. U taj bi se okvir moglo smjestiti i njihovo krštenje u vrijeme Porge. Ostaje pak Porfirogenetovo navođenje da su taj čin obavili svećenici rimske crkve. U tom slučaju Porga i Porin su doista dvije različite osobe iako su obadvojica vezana uz krštenje Hrvata. Vremenska razlika njihova življenja može se razriješiti opravdanom pretpostavkom da su se Hrvati krštavali najmanje u dva navrata - za vrijeme bizantske i za vrijeme franačke prevlasti. U tom slučaju dio Grafenauerove teorije gubi svoju opravdanost.

Njegova oštra kritika Porfirogenetove pristrasnosti u korist cara Heraklija i uopće bizantskog dvora pripremila je put L. Margetiću da na temelju takvog mišljenja logički pomakne i vrijeme doseljenja Hrvata na kraj 8. stoljeća. Ako je dakle Porfirogenet izmislio Heraklijevu zaslugu za doseljenje Hrvata, onda je očito moguće da je mogao izmisliti i vrijeme njihova doseljenja, smatra Margetić. U takvo mu se mišljenje veoma dobro uklapa franačko-avarski sukob u koji uključuje rat Hrvata protiv Avara. O tom sukobu jedino izvješćuje Porfirogenet, smještajući ga u vrijeme cara Heraklija. Iako je takvo Margetićevo mišljenje potpuno logično od početka do kraja, ono je našlo vrlo malo sljedbenika, odnosno većina ga historičara nije čela dok ga ostali prešućuju. Jedini naš zaključak je o tome, da je Margetić bez obzira na svoju minucioznu logičnost slijeda dokaza ipak gradio svoje mišljenje na temelju krive pretpostavke. Uostalom on je usmeno odustao od takvog svoga stava, a vjerojatno je to obrazložio u svojim radovima.

Nasuprot takvom relativno novijem i u prvom redu radikalnom mišljenju, kojem treba pridružiti i teoriju N. Klaić, postoji starije i oprečno mišljenje, koje pak doseljenje i krštenje Hrvata stavlja u 7. stoljeće. To mišljenje u prvom redu nalazi uporište u Porfirogenetovim podacima. Pristaše takvog mišljenja su mnogobrojne.

Dva su dakle najprisutnija problema hrvatske povijesti u Porfirogenetovu djelu *De administrando imperio*: točno vrijeme doseljenja Hrvata i njihovo krštenje.

Milko BRKOVIĆ

Franjo Šanjek: CRKVA I KRŠĆANSTVO U HRVATA (Srednji vijek)
Kršćanska sadašnjost, Biblioteka Priručnici, sv. 22, Zagreb 1993.², str. 629

Sinteza srednjovjekovne povijesti kršćanstva i Crkve u Hrvata drugo je, prerađeno i dopunjeno izdanje knjige istovjetnog naslova objavljene 1988. godine. Petogodišnji razmak između objavljivanja prvog i drugog izdanja obilježen je, kako to i sam autor ističe u predgovoru drugom izdanju (str. VI), "raznim oblacima mržnje i uništavanja svega što nosi hrvatsko ime", te je stoga, iako se sadržajnom koncepcijom i metodološkim pristupom u potpunosti nastavlja na prethodno izdanje, nova knjiga dodatni trud i pregalaštvo da se, unošenjem novih poglavlja i